

Caravaggio, *Het offer van Isaak*, 1603, olie op doek, 104 x 135 cm, Uffizi, Firenze.

DE WIJSHEID VAN DE STRAAT

Op 20 januari 2017 dook op een gevel aan de Vlaamse Poort in Brussel een muurschildering op van een dreigende onthoofding. Het mes en de angst op het gezicht van een kind deden denken aan IS-executies. Paniek en verontwaardiging staken de kop op.

Tot bleek dat de anonieme *street artist* van dienst een detail uit een schilderij van Caravaggio had nageschilderd: *Het offer van Isaak*. De hand met het mes behoorde toe aan Abraham, een vader die op het punt staat de moordenaar van zijn zoon te worden. De hand die op zijn arm rust om hem tegen te houden behoort toe aan de engel, die het geweld op het laatste ogenblik smoort. De anonieme imitator heeft de voorstelling precies afgesneden: je ziet alleen een kind met opengesperde mond in doodsangst, een hand met een mes, een andere hand die rust op een arm en nog een hand die de nek van het kind vasthoudt. Mes en opengesperde mond trekken de meeste aandacht.

Een paar dagen later dook een omgekeerd opgehangen man met uitgesneden buik op aan een gevel in de Brigittinestraat. Hier had de schilder zich laten inspireren door *De lijken van de gebroeders De Witt*, een werk dat wordt toegeschreven aan de zeventiende-eeuwse Nederlandse schilder Jan de Baen.

Om maar te zeggen dat vertrouwdheid met de traditie – hier van de schilderkunst, de Bijbel en het rampjaar van de Republiek 1672 – de beleving van het beeld radicaal wijzigt: *it's the context, stupid*. Paniek en verontwaardiging maken plaats voor onzekerheid en twijfel. De complexiteit van het beeld nodigt uit tot nadenken. Het oordeel daalt niet meer neer als een hakbijl, maar wordt uitgesteld.

Kunst, alles eigenlijk, staat in een context, waarbij iets altijd verwijst naar andere dingen, van vroeger en elders. Dat netwerk van referenties levert een kader op. En dat referentiekader – kaders *tout court* – verdwijnt meer en meer uit het zicht. Kennis en vertrouwdheid met tradities staan onder druk.

Het blijft dus de moeite om kennis op te doen, van de canon, de traditie, de geschiedenis van het christendom en de kunstgeschiedenis bijvoorbeeld. Geloof ze niet, zij die beweren dat je niets meer moet *kennen*, omdat je alles kunt *vinden*.

Toegeschreven aan: Jan de Baen,
De lijken van de gebroeders De Witt,
circa 1672-1675, olieverf op doek,
69,5 x 56 cm, Rijksmuseum, Amsterdam.

Dat vinden veronderstelt immers weten *hoe* je moet zoeken. Marguerite Yourcenar (1903-1987), die dertig jaar geleden stierf, wilde een beetje minder dom sterven dan ze geboren was. Zij koesterde “*cette rage de savoir*” en wist: “*Quoi qu’il arrive, j’apprends. Je gagne à tout coup.*”

Over de wijsheid van straatkunst staat in dit nummer een mooi stuk. Je leest ook het relaas van de derde Staat van de Unie, die we organiseerden samen met deBuren, over uitgeven in Vlaanderen en Nederland. Het gesprek in de Nottebohmzaal van de Antwerpse Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience was niet vanzelfsprekend. Er werd niet altijd op de vragen geantwoord. Of men vond de vraag zelf verkeerd. Uitgevers hebben het dan ook niet gemakkelijk. De markt krimpt. Het spook van de ontleding waart door Europa. In het decor keken de oude boeken en folianten de uitgevers en het publiek perplex aan: achter slot en gaas, onberoerd en ongelezen. Het was een bijna intimiderend decor.

In de wandelgangen kwam na het debat de ondraaglijke vluchtigheid van literaire roem ter sprake. In dit nummer passeert Bordewijk in de reeks ‘Schrijvers die nog maar namen lijken’. Ludo Simons, die ons nog eens vergast op enkele lemmata uit zijn Autobiografisch Letterkundig Lexicon, heeft het over Aafjes en Walschap. En over enkele zetbazen uit het letterenland van weleer, verdelers van manna, en jureringen van literaire prijzen, die ons eraan herinneren dat het vroeger niet allemaal beter was.

LUC DEVOLDERE

Hoofdredacteur